

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10.06.2020, sen. zn. 31 ICdo 36/2020, ECLI:CZ:NS:2020:31.ICDO.36.2020.1

Číslo: 104/2020

Právní věta: Výraz „zjevně“ užitý v § 588 o. z. nevyjadřuje požadavek na určitý stupeň intenzity narušení veřejného pořádku posuzovaným právním jednáním, nýbrž toliko zdůrazňuje, že narušení veřejného pořádku musí být zřejmé, jednoznačné a nepochybné. Podle § 1 odst. 2 části věty před středníkem o. z. jsou zakázána (nepřípustná) pouze taková ujednání, která odporují smyslu a účelu určité právní normy, bez ohledu na to, zda tímto smyslem a účelem je ochrana veřejného pořádku, dobrých mravů, či jiných - v § 1 odst. 2 o. z. výslovně nezdůrazněných - hodnot. Proto je vždy třeba posuzovat, zda odchýlné ujednání jde proti smyslu a účelu dané právní normy, či zda tento smysl a účel zachovává, byť tak činí prostřednictvím odchýlné - autonomní - úpravy. Ustanovení § 13 z. o. k. patří mezi právní normy chránící veřejný pořádek. Je-li v důsledku nedodržení požadavku na písemnou formu právního jednání a úřední ověření podpisu jednajícího společníka narušen veřejný pořádek, je toto jednání neplatné; soud k neplatnosti přihledne i bez návrhu (§ 588 o. z.).

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 10.06.2020

Spisová značka: 31 ICdo 36/2020

Číslo rozhodnutí: 104

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Neplatnost právního jednání, Společník, Společnost s ručením omezeným, Veřejný pořádek (o. z.), Započtení pohledávky

Předpisy: § 1 odst. 2 o. z.
§ 13 předpisu č. 90/2012Sb.
§ 580 o. z.
§ 588 o. z.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

I. Dosavadní průběh řízení

1. Krajský soud v Brně (dále též jen „insolvenční soud“) rozsudkem ze dne 12. 6. 2017 určil, že právní úkon, kterým dlužník (společnost B., dále též jen „společnost“) započtl „závazek žalovaného k úhradě částky 1.145.000 Kč, vyúčtovaný fakturou dlužníka ze dne 30. 4. 2014, oproti svému závazku, který měl za žalovaným, kdy tímto úkonem došlo k částečné úhradě závazku dlužníka (...) vůči žalovanému (...) ve výši 1.145.000 Kč“, je neúčinným právním úkonem (výrok I.), uložil žalovanému „vydat částku 1.145.000 Kč do majetkové podstaty“ dlužníka (výrok II.), rozhodl o

poplatkové povinnosti žalovaného (výrok III.) a o nákladech řízení (výrok IV.).

2. Insolvenční soud vyšel z toho, že:

[1] Žalovaný byl v rozhodném období, tj. od dubna do července 2014, jediným jednatelem a společníkem společnosti.

[2] Žalovaný dlužil společnosti částku 1.725.000 Kč z titulu smlouvy o dílo, uzavřené na „dostavbu domu X a rekonstrukci bytu Y“. Pohledávka společnosti za žalovaným byla splatná (dle faktury ze dne 30. 4. 2014) dne 14. 5. 2014.

[3] Na základě smluv o postoupení pohledávek ze dne 7. 4. 2014 a 30. 6. 2014 se žalovaný stal věřitelem společnosti s pohledávkami v celkové výši 2.000.000 Kč.

[4] Dne 1. 7. 2014 společnost a žalovaný započítali své vzájemné pohledávky do výše 1.145.000 Kč. Dle evidence nezaplacených závazků (vyhotovené společností) společnost dlužila žalovanému ke dni 15. 7. 2014 částku 855.000 Kč.

[5] Společnost na sebe podala dne 10. 7. 2014 insolvenční návrh.

[6] Usnesením ze dne 1. 10. 2014, jež nabylo právní moci dne 21. 10. 2014, insolvenční soud zjistil úpadek společnosti, prohlásil na její majetek konkurs a jejím insolvenčním správcem ustanovil žalobce.

[7] Insolvenční správce podal žalobu v projednávané věci dne 30. 9. 2015.

3. Na uvedeném základě insolvenční soud – cituje ustanovení § 235, § 237 odst. 1, § 239 odst. 3, § 241 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona) – uzavřel, že žaloba byla podána včas a je důvodná.

4. Podle insolvenčního soudu započtení (učiněné pouhých 9 dnů před zahájením insolvenčního řízení) naplňuje znaky skutkové podstaty zvýhodňujícího právního úkonu podle § 241 insolvenčního zákona, neboť se žalovanému v jeho důsledku dostalo na úkor ostatních věřitelů vyšší míry uspokojení jeho pohledávky (o částku 1.145.000 Kč), než jaké by mu náleželo v konkursu. Jelikož je žalovaný osobou blízkou společnosti, nelze uvažovat o použití § 241 odst. 5 písm. b) insolvenčního zákona.

5. Protože je započtení neúčinným právním úkonem, uložil insolvenční soud současně žalovanému vydat jím získaný majetkový prospěch do majetkové podstaty dlužníka (společnosti).

6. K odvolání žalovaného Vrchní soud v Olomouci rozsudkem ze dne 16. 1. 2018 změnil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku I. tak, že zamítl žalobu o určení neúčinnosti započtení „pro neplatnost právního úkonu započtení“ (první výrok), ve výroku II. tak, že zamítl žalobu o „vydání plnění z neúčinného právního úkonu do majetkové podstaty dlužníka“ (druhý výrok), a ve výroku III. tak, že žalovanému neuložil poplatkovou povinnost (třetí výrok); současně rozhodl o nákladech řízení před soudem prvního stupně (čtvrtý výrok) a o nákladech odvolacího řízení (pátý výrok).

7. Odvolací soud po doplnění dokazování vyšel dále z toho, že:

[1] Listina označená jako „vzájemný zápočet VZ 14/23“ ze dne 1. 7. 2014 je společností adresována žalovanému a obsahuje „návrh vzájemného zápočtu“ shora popsaných vzájemných pohledávek společnosti a žalovaného. Není opatřena žádným podpisem.

[2] V účetním deníku společnosti je u data 1. 7. 2014 uvedeno „doklad VZ 14/23, f/2014033“, „má dáti 1.145.000 Kč“ a text „vzájemný zápočet Z.“.

[3] Žalovaný byl jediným společníkem a jednatelem společnosti od prosince 2012.

8. Odvolací soud konstatoval, že smlouva uzavřená mezi jednočlennou společností s ručením omezeným zastoupenou jediným společníkem a tímto společníkem musí být podle § 13 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích) [dále jen

„z. o. k.“], uzavřena v písemné formě s úředně ověřenými podpisy, jinak je neplatná podle § 582 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále též jen „o. z.“), ledaže strany vadu dodatečně zhojí. S ohledem na smysl a účel § 13 z. o. k., jímž je ochrana třetích osob (věřitelů), způsobuje nedostatek formy předepsané tímto ustanovením absolutní neplatnost dotčeného právního jednání podle § 588 o. z. pro rozpor se zákonem.

9. Totéž platí (s ohledem na popsany účel § 13 z. o. k.) i pro jednostranná adresovaná právní jednání učiněná mezi těmito osobami. I jednostranné právní jednání společnosti (zastoupené jediným společníkem) vůči jedinému společníku tudíž musí být učiněno písemně a podpis společníka musí být úředně ověřen.

10. Tzv. „vzájemný zápočet“ ze dne 1. 7. 2014 nebyl vůbec podepsán, natož aby byl podpis jediného společníka úředně ověřen. S ohledem na okolnosti projednávané věci, jakož i s ohledem na výši pohledávky, jež měla v důsledku započtení zaniknout, přitom nešlo o jednání v rámci běžného obchodního styku. Uvedené právní jednání proto odvolací soud shledal pro rozpor s § 13 z. o. k. absolutně neplatným.

11. Jelikož je „vzájemný zápočet“ neplatným právním jednáním, nelze již zkoumat jeho neúčinnost; vztah neplatnosti a neúčinnosti téhož právního jednání řeší ustanovení § 234 insolvenčního zákona. Proto odvolací soud změnil rozsudek insolvenčního soudu a žalobu zamítl.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

12. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jehož přípustnost opírá o § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“), maje za to, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení (v rozhodování odvolacího soudu dosud neřešené) otázky hmotného práva, zda nedodržení formy smlouvy stanovené v § 13 z. o. k. za předpokladu, že smlouva nebyla uzavřena v rámci běžného obchodního styku a za podmínek v něm obvyklých, způsobuje absolutní neplatnost takového právního jednání, a zda z tohoto důvodu nelze (úspěšně) podat žalobu o určení neúčinnosti takového právního jednání.

13. Dovolatel má za to, že porušení § 13 z. o. k. zakládá toliko relativní neplatnost podle § 580 a § 586 o. z., neboť rozpor se zákonem nepředstavuje současně zjevné narušení veřejného pořádku. Odvolací soud se přitom otázkou narušení veřejného pořádku vůbec nezabýval.

14. Ustanovení § 13 z. o. k. podle dovolatele „sleduje primárně ochranu společnosti a jejího vnitřního světa“ a jeho porušení nemůže vést k absolutní neplatnosti; námitku relativní neplatnosti může vznést sama společnost, její nový společník, likvidátor či insolvenční správce.

15. Jelikož žádná z oprávněných osob nevznesla námitku jeho relativní neplatnosti, je započtení platným právním jednáním. Protože jím žalovaný vyvedl z majetku dlužníka pohledávku ve výši 1.145.000 Kč v úmyslu zkrátit jeho věřitele, jde o právní jednání neúčinné, jež lze napadnout odpůrcí žalobou, jak správně dovodil insolvenční soud.

16. Proto dovolatel navrhuje, aby Nejvyšší soud změnil rozsudek odvolacího soudu tak, že žalobě vyhovějí, tj. určí neúčinnost započtení a uloží žalovanému vydat částku 1.145.000 Kč do majetkové podstaty dlužníka.

III.

Přípustnost dovolání

17. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (v aktuálním znění) se podává (s

přihlédnutím k době vydání napadeného rozhodnutí) z bodu 2., článku II, části první zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

18. Dovolání bylo podáno včas, osobou splňující podmínku podle § 241 odst. 2 písm. a) o. s. ř.; dovolací soud se proto zabýval jeho přípustností.

19. Podle ustanovení § 236 odst. 1 o. s. ř. dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

20. Dle § 237 o. s. ř., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

21. Tříčlenný senát číslo 27, který měl podle rozvrhu práce Nejvyššího soudu dovolání projednat a rozhodnout o něm, dospěl při posouzení otázky výkladu § 588 o. z. k právnímu názoru odlišnému od toho, který byl vyjádřen v usneseních Nejvyššího soudu ze dne 9. 10. 2018, sp. zn. [21 Cdo 2980/2018](#), ze dne 27. 11. 2018, sp. zn. [21 Cdo 2576/2018](#), a ze dne 18. 12. 2018, sp. zn. [21 Cdo 2815/2018](#).

22. Z označených rozhodnutí se (mimo jiné) podávají následující závěry:

[1] Z hlediska § 588 věty první o. z. je významné, zda právní jednání, které odporuje zákonu (a které je ve smyslu § 580 odst. 1 o. z. neplatné), narušuje veřejný pořádek „zjevně“.

[2] Požadavek na „zjevnost“ narušení veřejného pořádku vyjadřuje určitý stupeň intenzity, které musí dosáhnout narušení hodnot, jež chrání veřejný pořádek, aby byl odůvodněn závěr o absolutní neplatnosti právního jednání.

[3] Okolnost, zda narušení veřejného pořádku dosáhlo ve své intenzitě stupeň „zjevnosti“, nebo zda bylo méně závažné, je třeba hodnotit – s přihlédnutím k tomu, co v konkrétním případě naplňuje hodnoty, které chrání veřejný pořádek – vždy individuálně podle okolností každého případu; na vyhodnocení všech významných hledisek závisí, zda právní jednání, které odporuje zákonu (a které je ve smyslu ustanovení § 580 odst. 1 o. z. neplatné), je v konkrétním případě neplatné absolutně, nebo jen relativně.

23. Senát 27 – posuzuje důsledky nedodržení formy právního jednání vyžadované ustanovením § 13 z. o. k. – však dospěl při výkladu § 588 o. z. k závěru odlišnému, podle kterého adverbium „zjevně“, užití v § 588 o. z., nevyjadřuje požadavek na určitý stupeň intenzity narušení veřejného pořádku posuzovaným jednáním (s tím, že méně intenzivní narušení veřejného pořádku vede jen k neplatnosti relativní), nýbrž pouze zdůrazňuje, že následek v podobě absolutní neplatnosti nastupuje toliko tehdy, byl-li veřejný pořádek narušen nepochybně. Je-li tomu tak, je posuzované právní jednání neplatné a soud k této neplatnosti přihlédne i bez návrhu. V opačném případě nelze o neplatnosti z důvodu narušení veřejného pořádku vůbec uvažovat. Proto rozhodl o postoupení věci podle § 20 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, k rozhodnutí velkému senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu (dále též jen „velký senát“). Velký senát pak věc projednal a rozhodl o ní v souladu s ustanoveními § 19 a § 20 odst. 1 uvedeného zákona.

24. Dovolání je přípustné k řešení jím otevřené (a v rozhodovací činnosti odvolacího soudu dosud

neřešené) otázky, jaké důsledky má nedodržení formy právního jednání vyžadované ustanovením § 13 z. o. k.

IV. Důvodnost dovolání

25. Podle § 13 z. o. k. smlouva uzavřená mezi jednočlennou společností zastoupenou jediným společníkem a tímto společníkem vyžaduje písemnou formu s úředně ověřenými podpisy. To neplatí, je-li taková smlouva uzavřena v rámci běžného obchodního styku a za podmínek v něm obvyklých.

Podle § 582 odst. 1 o. z. není-li právní jednání učiněno ve formě ujednané stranami nebo stanovené zákonem, je neplatné, ledaže strany vadu dodatečně zhojí. Zahrnuje-li projev vůle současně více právních jednání, nepůsobí nedostatek formy vyžadované pro některé z nich sám o sobě neplatnost ostatních.

Podle § 588 o. z. soud přihledne i bez návrhu k neplatnosti právního jednání, které se zjevně přičí dobrým mravům, anebo které odporuje zákonu a zjevně narušuje veřejný pořádek. To platí i v případě, že právní jednání zavazuje k plnění od počátku nemožnému.

26. Ustanovení § 13 z. o. k. provádí článek 5 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/102/ES ze dne 16. 9. 2009 v oblasti práva společností o společnostech s ručením omezeným s jediným společníkem (dále jen „směrnice“), jenž určuje, že:

Smlouvy uzavřené mezi jediným společníkem a společností, za niž jedná, musí být uvedeny v zápisu nebo pořízeny písemně (odstavec první).

Členské státy nejsou povinny uplatňovat odstavec 1 na běžné operace uzavřené za obvyklých podmínek (odstavec druhý).

27. Povinnou písemnou formu smluv, uzavřených mezi společností s ručením omezeným a jediným společníkem této společnosti, pokud tento společník jedná rovněž jménem společnosti, upravoval již § 132 odst. 3 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku (dále též jen „obch. zák.“), a to s účinností od 1. 7. 1996.

28. Novelou provedenou zákonem č. 370/2000 Sb. byl požadavek na formu smluv uzavřených mezi společností a jediným společníkem této společnosti, pokud tento společník jedná rovněž jménem společnosti, dále zpřísněn. S účinností od 1. 1. 2001 ustanovení § 132 odst. 3 obch. zák. vyžadovalo pro tyto smlouvy formu notářského zápisu nebo písemnou formu a listina musela být podepsána před orgánem pověřeným legalizací.

29. Podle důvodové zprávy k návrhu zákona, posléze schváleného a vyhlášeného pod číslem 370/2000 Sb. (sněmovní tisk číslo 476/00, Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 3. volební období 1998 - 2002), se „v zájmu právní jistoty a zamezení dodatečných změn ve smlouvě navrhuje, aby i nad rámec požadavků Jedenácté směrnice měly smlouvy uzavírané jediným společníkem se společností, pokud tento společník jedná současně jménem společnosti, formu notářského zápisu“.

30. Nad rámec směrnice (vyžadující pro tato právní jednání toliko písemnou formu) jde i zákon o obchodních korporacích, jenž - vedle písemné formy - vyžaduje také úřední ověření (legalizaci) podpisu.

31. Podle bodu 5 úvodních ustanovení směrnice členské státy mohou volně stanovit pravidla, aby čelily možným nebezpečím vyplývajícím z toho, že společnost jedné osoby má jen jediného společníka. Směrnice tak výslovně umožňuje, aby členský stát přijal i opatření směrnicí nepředvídané, bude-li je považovat za potřebné např. pro ochranu právní jistoty. Takovým opatřením je i povinnost úředně ověřit (legalizovat) podpis stran na písemné smlouvě, uzavírané mezi

společností zastoupenou jediným společníkem a tímto společníkem.

32. Nejvyšší soud již v usnesení ze dne 27. 11. 2014, sp. zn. [29 Cdo 3919/2014](#), uveřejněném pod číslem 43/2015 Sb. rozh. obč., vysvětlil, že i v případě nedodržení zákonem stanovené formy právního jednání (stejně jako v případě rozporu obsahu právního jednání se zákonem podle § 580 odst. 1 o. z.) je právní jednání podle § 582 odst. 1 věty první o. z. neplatné toliko tehdy, vyžaduje-li to smysl a účel právní normy upravující formu právního jednání (v literatuře shodně např. Melzer, F. In: Melzer, F., Tégel, P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654, Praha: Leges, 2014, s. 746 a 747).

33. Vyžaduje-li smysl a účel právní normy upravující formu právního jednání, aby její nedodržení bylo stiženo neplatností, pak tentýž smysl a účel právní normy je nutné zohlednit při posouzení, zda je důsledkem neplatnost relativní, či absolutní (tedy, zda k ní má soud přihlídnout toliko k námitce oprávněné osoby či z úřední povinnosti) [v literatuře srov. Melzer, F., op cit. výše, s. 746, Handlar, J. In: Lavický, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 2096].

34. Z výše uvedeného plyne, že pro posouzení, jaké důsledky má nedodržení formy požadované ustanovením § 13 z. o. k. pro tam uvedená právní jednání, je nezbytné zjistit smysl a účel právní normy v tomto ustanovení obsažené.

35. Důvodová zpráva k návrhu zákona o obchodních korporacích (sněmovní tisk číslo 363/0, Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 6. volební období 2010–2013) uvádí, že „ověření orgánem pověřeným legalizací a forma notářského zápisu byly vypuštěny s tím, že vzhledem k dikci Dvanácté směrnice (čl. 5) je tento požadavek zbytečný a nadstandardní“. Jelikož je uvedené zdůvodnění v rozporu s textem návrhu § 13 z. o. k. (srov. označený sněmovní tisk, s. 5), nelze při výkladu tohoto ustanovení vycházet z důvodové zprávy k návrhu zákona o obchodních korporacích. Nicméně smysl a účel požadavku na písemnou formu a úřední ověření (legalizaci) podpisu jednajících (jednajícího) objasňuje dostatečně důvodová zpráva k návrhu zákona posléze schváleného a vyhlášeného pod číslem 370/2000 Sb.

36. Má-li společnost pouze jediného společníka, hrozí, že smlouvy uzavřené mezi společností jednající jediným společníkem jako jejím zástupcem (lhostejno, o jaký právní důvod se opírá jeho zástupčí oprávnění) a tímto společníkem mohou být dodatečně „upravovány“, a to jak jde-li o jejich obsah, tak jde-li o datum jejich uzavření, popř. může být tvrzeno jejich uzavření v minulosti, aniž se tak ve skutečnosti stalo. Právě proto, aby k uvedenému nedocházelo, tj. aby se následně „neobjevovaly“ smlouvy, jež ve svém důsledku mohou negativně zasáhnout do práv či oprávněných zájmů třetích osob (typicky věřitelů společnosti či společníka), vyžaduje zákon písemnou formu (jež zachytí obsah právního jednání) a úřední ověření podpisu (jež současně postaví najisto datum, kdy smlouva byla uzavřena). Ustanovení § 13 z. o. k. tak chrání právní jistotu (předem neurčeného okruhu) třetích osob, zejména pak věřitelů společnosti a společníka, před případným nekorektním jednáním společníka a zástupce společnosti v jedné osobě. Tím současně chrání i podnikatelské prostředí jako takové.

37. Ačkoliv se § 13 z. o. k. výslovně vztahuje toliko na smlouvy (dvoustranná právní jednání), lze za pomoci argumentu a simili (per analogiam) dovést, že dopadá i na právní jednání jednostranná, adresovaná společností zastoupenou jejím jediným společníkem tomuto společníku, popř. adresovaná jediným společníkem „své“ společnosti. Smysl a účel požadavku na písemnou právní formu a úřední ověření podpisu vyžaduje shodný přístup i k jednostranným právním jednáním (ostatně i smlouva mezi společností a jejím společníkem jakožto dvoustranné právní jednání je toliko výslednicí dvou jednostranných právních jednání – oferty a akceptace). V literatuře srov. shodně Lasák, J. In: Lasák, J., Pokorná, J., Čáp, Z., Doležil, T. a kol. Zákon o obchodních korporacích. Komentář. Praha: Wolters

Kluwer, 2014, s. 167.

38. Z popsaneho smyslu a účelu § 13 z. o. k. vyplývá, že důsledkem nedodržení formy požadované tímto ustanovením je neplatnost dotčeného právního jednání. Jelikož právní normy chránící právní jistotu patří mezi právní normy chránící veřejný pořádek (v literatuře srov. např. Melzer, F., Tégl, P. In Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1-117, Praha: Leges, 2013, s. 61, či Eliáš, K.: K pojetí dispozitivního práva v občanském zákoníku. In: Sborník mezinárodní konference XXIII. Karlovarské právnické dny. Praha: Leges, 2015, s. 70 a 71), je na místě závěr, že porušení § 13 z. o. k. vede (zpravidla) i k narušení veřejného pořádku.

39. Protože v projednávané věci neplatnost právního jednání (započtení) nikdo nenamítl, je nutné posoudit, zda jsou splněny předpoklady, za kterých soud přihlédne k neplatnosti i bez návrhu.

40. Ustanovení § 588 věty první o. z. určuje, že soud přihlédne k neplatnosti právního jednání, jež odporuje zákonu, pouze tehdy, je-li veřejný pořádek narušen zjevně.

41. Pojem veřejný pořádek zákon nedefinuje. Důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku (sněmovní tisk číslo 362, Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 6. volební období 2010 – 2013) výslovně uvádí, že „veřejný pořádek se osnova nepokouší blíže definovat, neboť to v právní normě není možné, stejně jako není možné právní normou definovat dobré mravy. Orientačně lze vyjít z pojetí, že veřejný pořádek prostupuje celé právo a zahrnuje pravidla, na nichž leží právní základy společenského řádu zdejší společnosti. S tím souvisí i požadavek na transparentní uspořádání soukromých právních poměrů osob“.

42. Právní teorie zdůrazňuje, že pojem „veřejný pořádek“ lze definovat jen velmi obtížně, přičemž jeho obsah může být (částečně) „proměnlivý v závislosti na době, místě a na konkrétním prostředí“ [Eliáš, K., op. cit. výše, s. 64, či obdobně Lavický, P. In Lavický, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1]. Podle Eliáše (tamtéž, s. 65) jej lze v nejobecnější rovině „vymezit jako souhrn norem umožňujících fungování společnosti rovnoprávných a svobodných lidí, vědomých si svých povinností vůči druhým a odpovědnosti vůči celku“. Melzer s Téglem pak uvádějí, že „veřejný pořádek představují základní pravidla právního řádu, na kterých je třeba bezvýhradně trvat, tedy taková pravidla, jejichž dodržení nelze ponechat výlučně na iniciativě dotčených jednotlivců“ (Melzer, F., Tégl, P. In Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1-117, Praha: Leges, 2013, s. 60).

43. Ústavní soud zahrnuje veřejný pořádek mezi ústavou chráněné veřejné statky (srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 21. 3. 2002, sp. zn. [III. ÚS 256/01](#)).

44. Nejvyšší soud se k pojmu veřejný pořádek podrobně vyjádřil v usnesení ze dne 16. 8. 2018, sp. zn. [21 Cdo 1012/2016](#), uveřejněném pod číslem 95/2019 Sb. rozh. obč. V něm zdůraznil, že veřejný pořádek představuje soubor pravidel, na nichž je třeba bezvýhradně trvat, majících původ v samotném právním řádu, a nikoliv (oproti dobrým mravům) v etice. Jde o základní hodnotové a řídicí principy, bez nichž nemůže demokratická společnost fungovat a které jsou základem budování právního státu. Pod pojmem veřejného pořádku lze chápat například zájem na stabilitě státu, zájem na potírání kriminality, ale též ochranu právního postavení třetích osob. V rozporu s veřejným pořádkem bude tedy taková situace, která se v daném čase bude jevit jako zcela společensky nepřijatelná. Jde tedy o pojem neurčitý, jehož konkrétní význam je v čase proměnlivý.

45. Z výše uvedeného se podává, že veřejný pořádek zahrnuje základní pravidla, jež jsou pro společnost a její fungování esenciální a na jejichž dodržování je nutné trvat bez ohledu na případnou aktivitu jednotlivců. Jde o pořádek „veřejný“, jehož zachování není ponecháno v rukách jednotlivce. Určení toho, co vše (jaká pravidla) veřejný pořádek zahrnuje, je především věcí zákonodárce. To, zda

určité pravidlo chrání veřejný pořádek (lze je považovat za součást veřejného pořádku), se podává zejména z jeho smyslu a účelu.

46. Výklad, podle něhož adverbium „zjevně“, užití v § 588 o. z., vyjadřuje požadavek na určitý stupeň intenzity narušení veřejného pořádku posuzovaným jednáním, vede k závěru, podle kterého v řadě případů sice soud konstatuje narušení veřejného pořádku, nicméně bez aktivity jednotlivce (námitky relativní neplatnosti) z tohoto narušení nevyvodí žádné následky. V tomto pojetí veřejný pořádek přestává být „veřejným“ (jeho zachování je ponecháno na vůli a aktivitě jednotlivce) a současně nastává stav, kdy na jeho dodržení není nutné trvat bezvýhradně, ale toliko s výhradou řádně a včas jednotlivcem uplatněné námitky relativní neplatnosti. Jinými slovy, uvedený výklad vede ve svém důsledku k samotnému popření pojmu veřejný pořádek.

47. Současně nelze přehlížet, že uvedený výklad vede k nárůstu právní nejistoty, neboť v jeho důsledku veřejný pořádek tvoří pravidla, na jejichž zachování je někdy nutné bezvýhradně trvat a jindy ne. Hranice mezi relativní a absolutní neplatností by pak byla vymezena velmi neurčitě, pomocí blíže nespecifikovaného a subjektivního pojmu „intenzity“, s jakou je veřejný pořádek určitým jednáním narušován.

48. Podle přesvědčení velkého senátu adverbium „zjevně“, užití v § 588 o. z., vyjadřuje důraz na zřejmost, jednoznačnost či nepochybnost závěru, že k narušení veřejného pořádku posuzovaným jednáním došlo. Je-li tomu tak, nastupuje důsledek v podobě absolutní neplatnosti. V opačném případě nelze o neplatnosti z důvodu narušení veřejného pořádku vůbec uvažovat. Jinak řečeno, veřejný pořádek buď narušen je, nebo není. V pochybnostech, zda byl posuzovaným jednáním narušen veřejný pořádek, je třeba se přiklonit k závěru, že tomu tak není.

49. Obdobně lze ostatně poukázat na ustanovení § 8 o. z., jež určuje, že zjevné zneužití práva nepožívá právní ochrany. Adjektivum „zjevné“ zde taktéž nelze chápat ve smyslu požadavku na určitou intenzitu zneužití práva, s tím, že v případě „málo intenzivního“ zneužití práva bude ochrana zneužívajícímu jednání poskytnuta. Takový výklad je nepřijatelný; zneužití práva je protiprávním jednáním a nelze mu přiznat ochranu. To ostatně zdůrazňuje i důvodová zpráva k návrhu (nového) občanského zákoníku, jež dále uvádí: „Vzhledem k tomu, že i zákaz zneužití může být zneužit, klade se důraz na zákaz činů, kterým je právo zjevně zneužito, protože o naplnění skutkové podstaty nesmí být při právním posouzení pochybnost. Jde tedy o takové zneužití, které lze prokázat. Jsou-li pochybnosti, musí být chráněn ten, kdo subjektivní právo má a dovolává se jej. Sankcí za zneužití práva je odmítnutí právní ochrany zdánlivého výkonu práva.“ Požadavek na „zjevnost“ zneužití je tudíž – obdobně jako v případě § 588 o. z. – nutné chápat jako důraz na zřejmost, jednoznačnost či nepochybnost závěru, že s ohledem na okolnosti dané věci bylo právo zneužito; v pochybnostech je na místě závěr, že nejde o zneužití, nýbrž o výkon práva.

50. Velký senát se proto odchyluje od závěrů vyjádřených v usneseních Nejvyššího soudu ze dne 9. 10. 2018, sp. zn. [21 Cdo 2980/2018](#), ze dne 27. 11. 2018, sp. zn. [21 Cdo 2576/2018](#), a ze dne 18. 12. 2018, sp. zn. [21 Cdo 2815/2018](#), a uzavírá, že adverbium „zjevně“, užití v § 588 o. z., nevyjadřuje požadavek na určitý stupeň intenzity narušení veřejného pořádku posuzovaným právním jednáním, nýbrž toliko zdůrazňuje, že narušení veřejného pořádku musí být zřejmé, jednoznačné a nepochybné. Je-li tomu tak, je posuzované právní jednání neplatné a soud k této neplatnosti přihlédne i bez návrhu. V opačném případě nelze o neplatnosti z důvodu narušení veřejného pořádku vůbec uvažovat.

51. V této souvislosti velký senát považuje za potřebné zdůraznit, že ne každé odchylení od právní normy chránící veřejný pořádek lze bez dalšího kvalifikovat jako její porušení, resp. jako narušení veřejného pořádku. Zakázána (nepřípustná) jsou podle § 1 odst. 2 části věty před středníkem o. z. pouze taková ujednání, která odporují smyslu a účelu určité právní normy, bez ohledu na to, zda

tímto smyslem a účelem je ochrana veřejného pořádku, dobrých mravů či jiných - v § 1 odst. 2 o. z. výslovně nez důrazněných - hodnot (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2017, sp. zn. [29 Cdo 387/2016](#) uveřejněné pod číslem 10/2019 Sb. rozh. obč.). Stejně jako v případě jiných hodnot (účelů) chráněných právními normami, i v případě veřejného pořádku je vždy třeba posuzovat, zda odchýlné ujednání jde proti smyslu a účelu dané právní normy, či zda tento smysl a účel zachovává, byť tak činí prostřednictvím odchýlné - autonomní - úpravy.

52. Není-li požadavek ustanovení § 13 z. o. k. dodržen, může dotčený společník zjednat nápravu tím, že tuto vadu (absenci písemné formy, popř. úředního ověření podpisu) dodatečně zhojí (§ 582 odst. 1 věta první o. z.). S ohledem na výše vyložený smysl a účel § 13 z. o. k. však bude mít tato konvalidace účinky ex nunc; účinky právního jednání nenastanou dříve, než je naplněna písemná forma a než jsou úředně ověřeny podpisy (shodně viz např. Lasák, J., op. cit. výše, s. 167).

53. Současně platí, že i v případě nedodržení požadavku stanoveného § 13 z. o. k. je nutné vždy posuzovat, zda s ohledem na okolnosti konkrétního případu nebyl naplněn smysl a účel právní normy v tomto ustanovení obsažené přesto, že jednající společník nedodržel postup podle označeného ustanovení (srov. obdobně např. rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 8. 2. 2012, sp. zn. [31 Cdo 3986/2009](#), uveřejněný pod číslem 67/2012 Sb. rozh. obč.).

54. Uzavře-li například společnost zastoupená jediným společníkem smlouvu se svým jediným společníkem v elektronické podobě s využitím elektronické identifikace prostřednictvím kvalifikovaného systému elektronické identifikace podle zákona č. 250/2017 Sb., o elektronické identifikaci, a připojí-li jediný společník (jednající jak za společnost, tak i za sebe samého) uznávaný elektronický podpis (§ 6 odst. 2 zákona č. 297/2016 Sb., o službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce), bude zpravidla na místě závěr, že smysl a účel požadavku § 13 z. o. k. byl naplněn a k narušení veřejného pořádku (přes nedodržení § 13 z. o. k.) nedošlo.

55. Řečené platí i tehdy, kdy sice společník svým jednáním smysl a účel § 13 z. o. k. nenaplnil, nicméně s ohledem na okolnosti konkrétní věci není pochyb ani o obsahu posuzovaného právního jednání, ani o tom, že a kdy bylo učiněno (a že následně nedošlo k „úpravě“ obsahu či data jediným společníkem); ani v tomto případě totiž nedochází k ohrožení práv či oprávněných zájmů třetích osob, a tudíž ani k narušení veřejného pořádku.

56. Uzavřel-li odvolací soud bez dalšího, že posuzované právní jednání (zápočet vzájemných pohledávek) je neplatné podle § 588 věty první o. z., aniž by posoudil, zda s ohledem na okolnosti projednávané věci nelze považovat za jednoznačné, zda, kdy a jaké právní jednání (započtení) společnost a žalovaný v projednávané věci učinili (a že následně nedošlo k „úpravě“ jeho obsahu či data), je jeho právní závěr o neplatnosti započtení předčasný.

57. Pouze na okraj pak velký senát podotýká, že z dosavadních skutkových zjištění učiněných v projednávané věci vyplývá, že dohoda o započtení byla uzavřena konkludentně. Uvedené se podává z toho, že nikým nepodepsanou listinu obsahující „návrh vzájemného zápočtu“ společnost doručila žalovanému (svému jedinému společníku a jednatelem) a následně - prostřednictvím žalovaného - promítla započtení do svého účetnictví.

58. Jelikož právní posouzení věci co do řešení otázky, na které spočívá napadené rozhodnutí, není správné (dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř. byl uplatněn právem), Nejvyšší soud, aniž ve věci nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), rozsudek odvolacího soudu (včetně závislých výroků o nákladech řízení) zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1 a odst. 2 věta první o. s. ř.).

59. V další fázi řízení odvolací soud mimo jiné zváží, zda se dohoda o započtení v projednávané věci vskutku řídí právní úpravou účinnou od 1. 1. 2014, nebo zda je na místě na ni aplikovat zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, a zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (srov. zejména § 3028 odst. 3 o. z.).